

Son Ada Romanında Askeri Darbeye Bakış Açısı



115

a karşılık bu dert-
nefret artıyordu.
la olanağımız yok-
şünüyordu acaba?
ı evden çıkmasına
enlenmişti de ada-
yordu.

tü. Dışarısı süt be-
altılar seçilebiliyor-
nlerden biriydi bu.
ştı bizi.

ıadan evden çıktık,
kta martı görünmü-
nbiye tepemizde bi-
Önte noterin evine
e bazı komşularımı-
amı da boydan boya

ın uzunca bir bölü-
Gelişiyli ve aptal fi-
rin bu işte hiçbir su-
n doğrusu aleyi terk
nsiz, çokbilmiş toman-
li. O kadar kızdık, bir-
nu yüzüne karşı söy-
uymaya başladık. Ya-
Başkan'a o iletecekti.

evine vollandık. Sis o
bulutları adaya inmiş
uyordu. Elhmi salla-
ıyordum. Yolda birkaç
alkı sözleşmiş gibi bir-

Lorin Erdem

Romanda askeri bir cuntacıyı tasvir eden yazar
bir prototip yaratır. Roman okuyucuya
Kenan Evren'i anımsatır.

A

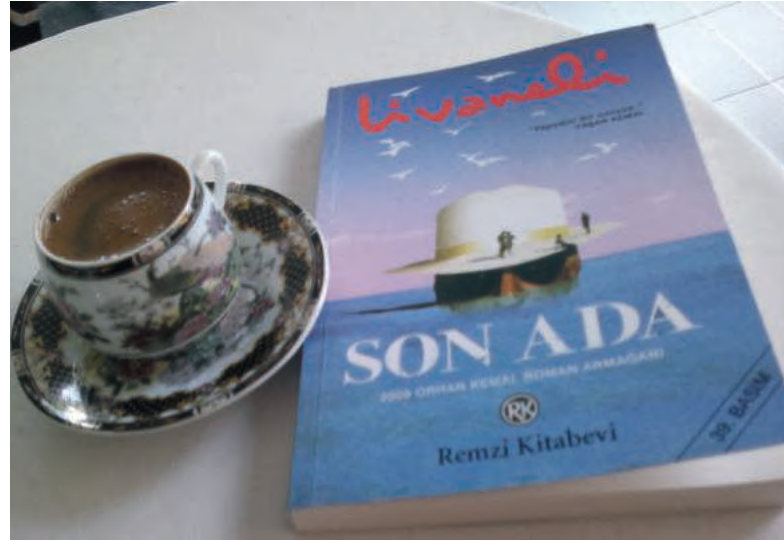
skeri darbe, silahlı olan kuvvetlerin yönetime silah zoruyla el koymasdır. Darbeler siyaset tarihinin uzun zamandır bir parçasıdır. Örneğin Roma İmparatoru Sezar bir darbe kurbanı olmuştur ve bazı

Roma imparatorları iktidara darbeye gelmiştir. 1799'da Napolyon da Fransa'da iktidarı bir darbeye ele geçirmişti. Antik Yunan ve Hindistan kentlerinde darbeler fazlasıyla yaygındı.

Askeri darbenin nedenleri iç faktörler ve dış faktörler olmak üzere gruplandırılabilir. Bir ülkenin kendi ekonomik ve sosyal problemlerinin çözümlenememesi askeri darbe de etkili olduğu gibi dünya ülkelerinin çıkarları da bunda etkili olmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde TSK 1960 ve 1980 yıllarında iki kez yönetime el koymuş, 1971 ve 1997 yıllarında ise hükümeti istifaya zorlamıştır. Darbenin etkileri gündelik, siyasi ve soysal yaşamda olduğu kadar toplumun aynası sanatçılarda ve aydın kesimde de görülür. Zülfü Livaneli'nin 'Son Ada' adlı romanı konusu ve kahramanları bakımından 1980 darbesi ile benzerlikler göstermektedir. Romanın konusu kabaca askeri vesayet, diktanın topluma müdahalesinin yıkıcı sonuçlarıdır. Romanda olaylar basit ve tekdüze bir hayatın hüküm sürdüğü bir adada geçer. Yazar romanda yarattığı düşsel mekânda toplumun bir çok farklı kesimini bir araya getirir, küçük bir ülke oluşturur.

Anakara ile bağlantısı yok denecek kadar az olan adada kendi halinde yaşayan, azla yetinen mutlu bir ada halkı vardır. Adanın ve adada yaşayanların kaderi adanın bağlı olduğu ülkenin askeri darbeye başa geçen başkanın emekliye ayrılması bu adaya yerleşmeye karar vermesiyle değişir.



Başkan adaya yerleşmeden adamları gelir ve her şeyi Başkan için düzenler. Başkan adaya yerleşmesiyle adaya müdahale etmeye ve adayı düzenlemeye çalışır. Geçmişten gelen politik gücü ile ada halkının yaşamını etkilemeye başlar. Ada halkı yaşanan olaylara tepki göstermez. Halkın dikta karşısındaki pasif tavrı adayı yıkıma götürür. Adalıların en ufak itirazında Başkan nutuklar atar adalılara vaatlerde bulunur.

Dirlikten düzenden medeniyetten bahseder. Başkan önce adada yaşayan martılardan kurtulmak ister. Kuşları avlamak için adalıları baskı ile ava katılmaya zorlar. Martı nüfusu azaldıkça zehirli yılanlar adayı yaşanmaz hale getirir. Başkanın her çözümü adayı diğer halinden daha kötüye götürür. Sonunda adada kontrollü bir yangın çıkarıp Başkan'ın martıları yok etmek için adaya getirttiği tilki ve yılanları avlamak isterler. Fakat ada tamamen kül olur. Adada yaşayan bakkalın engelli oğlu Başkanı uçurumdan atar ve Başkan ölür. Tüm ada halkı hapse atılır.

Yaşanan olaylara tepkiler çok cılızdır. Anlatıcı ve yazar olan arkadaşı Başkanın adaya gelişinden endişe duyarlar. Başkan'ın adaya gelişi yoğun güvenlik önlemleriyle olur. Siyah gözlüklü takım elbiseli adamlar tehlike varmışçasına hareket eder. Romanda askeri bir cuntacıyı tasvir eden yazar bir prototip yaratır. Roman okuyucuya Kenan Evren'i anımsatır. Anlatıcı elinde bastonu ve başında hasır şapkası olduğunu belirttiği Başkan'ı tasviri şöyledir: "Başkan bembeyaz tiril tiril bir takım elbise giymiş, boynuna gri kravat bağlamıştı. Gazetelerde yüzlerce kez gördüğümüz, resimlerinden tanıdığımız iradeli yüzüyle bize doğru yaklaşıyordu."

Askeri darbeler toplumsal sistemlerin ve medeniyetin geriye gitmesi durumudur. Bunu yaşayan adada Yazar olarak bilinen olayları okuyucuya aktaran anlatıcının arkadaşıdır. Anakara da cunta sonrası Başkan'ın icraatlarından zarar gören Yazar, anlatıcı ve ada sakinlerini uyararak ister. Sonunda yazarın dedikleri yaşanır. Ada yaşanmaz hale dönüşür. Yazar bu romanda sağduyuyu temsil etmektedir. Romanda başkanın adaya gelişi bir darbeyi andırır. Ada halkı bir anda Başkan'ı yaşamlarının içinde bulur. Anlatıcı, Yazar'ın uyarıları karşısında iyimserdir: "Ben siyasetle fazla ilgili olmadığım için, onun durumu abarttığını düşünüyorum ve her zaman açıkladıkları gibi 'ülkeyi bir iç savaştan kurtarmak için yönetime el koymuş Başkan ve arkadaşlarının' niyetlerinin iyi olduğuna inanıyordum." Şeklinde düşünür.

Son Ada romanı topluma müdahalenin yıkıcılığını öne çıkan bir eserdir. Diktanın usul usul yükselişinde her şeyin insan yararına olduğuna dair Başkan'ın söylemleri dikkat çekicidir: "İnsanoğlu, bugün ulaştığı medeniyet seviyesine gelmek için çok büyük çabalar harcadı. Bu uğurda kan döküldü kelleler gitti, bu yüzden bugün insanım diyen hiç kimse medeniyete sırtını dönerek, insanlığı geri götürecek hareketler yapamaz."



Bu güzel adaya geldiğim günden beri bazı olumsuzlara ve düzeltilmesi gereken yanlışlara rastlıyorum. Siz alıştığınız için belki görmüyorsunuz ama bu aksaklıkları elbirliğiyle düzelttiğimiz zaman, adamızda yaşayan herkesin refahı, huzuru ve serveti artacak. Burada ortak çıkarımız söz konusu.”

Askeri vesayetten gelen gücünü kullanan Başkan'ın konuşmalarında demokrasi kelimesi sık sık geçer, fakat adada demokrasiden ziyade diktatörlük kurulur. Dikta yönetimi adalılar arasındaki hoşgörü ve uzlaşma durumunu bozar. Ada halkını değiştirir, kutuplaştırır. Anlatıcının sevgilisi Lara bu durumu şöyle dile getirir: “Sayın Başkan, bugün bütün komşularımız buraya sizin önerinizi reddetmeye geldi ama şimdi fikir değiştirmeye başladıklarını görüyorum. Çünkü onları evlerinden atmakla tehdit ettiniz, sonra da zenginlik vaat ederek yüreklerine umut tohumları serptiniz.”

Adalıların yaşamının değişimi ile kutuplaşmayı başka bir yerde anlatıcı şöyle açıklar: “Adada ilk kez insanlar birbirlerinden utanıyor ve yolda karşılaştıkları zaman bile gözlerini kaçırıyordu. Toplantı dağılırken de hiçbir komşuluk ya da dostluk havası kalmamış, herkes bir an önce evine kaçıp saklanmak isteyen suçlular gibi dağılıvermişti; ne bir gülücük, ne bir baş selamı.

Donuk bakışlar, asık suratlar... Adadaki değişimin ilk büyük göstergesi, o toplantıdan sonra dağılan ve bir daha hiçbir zaman yerine konulamayacağını içten içe duyumsadığımız o dostluk, kardeşlik havasının yitip gitmesiydi. Oysa eskiden adanın en güzel tarafı, insanların bir aile oluşturacak biçimde günün büyük bir kısmını birlikte geçirmeleriydi.” Sonuç olarak anlatı sanatı insanı ve toplumu daha iyi anlamamızı sağlar. Roman Türkiye'nin yakın tarihine de vurgu yapmakla birlikte askeri vesayetin, diktatörlüğün toplumsal yıkımını gözler önüne serer.

Askeri vesayetten gelen gücünü kullanan Başkan'ın konuşmalarında demokrasi kelimesi sık sık geçer, fakat adada demokrasiden ziyade diktatörlük kurulur.

